

Του Διοικητή Α.Τ. Πατησίων Α/Α' Αναστάσιου Δελλή
ΜΔΕ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ

Το Αστυνομικό Τμήμα και οι *ευάλωτες* κοινωνικές ομάδες

Ο όρος «ευάλωτες» ή «ευπαθείς» έχει καθιερωθεί για να προσδιορίζει εκείνες τις ομάδες του πληθυσμού που έχουν περιορισμένη πρόσβαση σε κοινωνικά και δημόσια αγαθά (πχ στέγη, εργασία, κοινωνική ασφάλιση, ιατρική περίθαλψη, εκπαίδευση, κ.α.). Οι ομάδες αυτές του πληθυσμού αποτελούνται κυρίως από άτομα με ψυχικές παθήσεις, άτομα με αναπηρία ή χρόνια παθολογικά προβλήματα, πρόσφυγες, μετανάστες, ανέργους, μειονότητες θρησκευτικές ή πολιτισμικές, μονογονεϊκές οικογένειες, αποφυλακισμένους, πρώην χρήστες ουσιών, άτομα με παραβατική συμπεριφορά, άτομα με σεξουαλικές ιδιαιτερότητες, θύματα βίας, θύματα trafficking, ηλικιωμένους, κτλ.

Η ελληνική αστυνομία λόγω της αποστολής και του έργου που καλείται να εκπληρώσει, αλλά και λόγω των διοικητικών λειτουργιών της που στοχεύουν στην εξυπηρέτηση του πολίτη, συχνά έρχεται σε επαφή με άτομα που ανήκουν σε αυτές τις ομάδες του πληθυσμού που ονομάζουμε «ευάλωτες» ή «ευπαθείς». Τα άτομα αυτά χρειάζονται ιδιαίτερη ευαισθησία στη μεταχείριση τους γιατί πολλές φορές αδυνατούν να κατανοήσουν πρακτικά ζητήματα διοικητικής διαδικασίας. Έχει παρατηρηθεί ότι αυτές οι ομάδες ατόμων συχνά φέρουν το «στίγμα» της διαφορετικότητας και ωθούνται στην κοινωνική αδράνεια, βιώνοντας από τον περίγυρό τους ρατσισμό. Η απομόνωση όμως οδηγεί σε κοινωνικό αποκλεισμό με τα συνεπακόλουθα κοινωνικά προβλήματα.

Η ελληνική αστυνομία λόγω της αποστολής και του έργου που καλείται να εκπληρώσει, αλλά και λόγω των διοικητικών λειτουργιών της που στοχεύουν στην εξυπηρέτηση του πολίτη, συχνά έρχεται σε επαφή με άτομα που ανήκουν σε αυτές τις ομάδες του πληθυσμού που ονομάζουμε «ευάλωτες» ή «ευπαθείς». Τα άτομα αυτά χρειάζονται ιδιαίτερη ευαισθησία στη μεταχείριση τους γιατί πολλές φορές αδυνατούν να κατανοήσουν πρακτικά ζητήματα διοικητικής διαδικασίας. Έχει παρατηρηθεί ότι αυτές οι ομάδες ατόμων συχνά φέρουν το «στίγμα» της διαφορετικότητας και ωθούνται στην κοινωνική αδράνεια, βιώνοντας από τον περίγυρό τους ρατσισμό. Η απομόνωση όμως οδηγεί σε κοινωνικό αποκλεισμό με τα συνεπακόλουθα κοινωνικά προβλήματα.

Ο κοινωνικός αποκλεισμός αντιπροσωπεύει μια προοδευτική διαδικασία περιθωριοποίησης, που συνεπάγεται όχι μόνο οικονομικά προβλήματα αλλά και διάφορες μορφές κοινωνικών και πολιτιστικών μειονεκτημάτων. Συνήθίζεται, άτομα που απορρίπτονται, στη συνέχεια να παρουσιάζουν αντικοινωνικές και αποκλίνουσες συμπεριφορές. Για το λόγο αυτό υπάρχει πιθανότητα τα ίδια άτομα να απασχολήσουν και την ποινική δικαιοσύνη ως «ομάδες υψηλού κινδύνου», διότι δυσκολεύονται ή αδυνατούν παντελώς σε πολλά επίπεδα και σε διάφορους τομείς να έχουν ποιότητα ζωής, με αποτέλεσμα σε μια προσπάθεια βελτίωσης των όρων της ζωής τους να υιοθετούν ορισμένες φορές παραβατική συμπεριφορά. Μια τέτοια κατάληξη είναι πολύπλευρα αρνητική γιατί επιφέρει κόστος τόσο στο άτομο όσο και στην κοινωνία σε επίπεδο πολιτιστικό, πολιτικό και φυσικά οικονομικό, σε μια εποχή που όλα μεταφράζονται σε αριθμούς και οικονομικά στοιχεία.

Η ύπαρξη πολιτών οι οποίοι στερούνται αγαθά που για άλλους θεωρούνται αυτονόητα είναι πραγματικά λυπηρό φαινόμενο σε μια σύγχρονη και πολιτισμένη κοινωνία. Η ασφάλεια και η ελευθερία είναι τα σημαντικότερα αγαθά, που αποτελούν προϋπόθεση ευημερίας του ατόμου και του κοινωνικού συνόλου σε μία δημοκρατία. Σε επίπεδο αστυνομικού τμήματος και στα πλαίσια κοινωνικής δράσης της αστυνομίας, πραγματοποιούνται ενέργειες διάφορων ειδών για τη διευκόλυνση των πολιτών αυτών. Ειδικότερα:

- ▶ Άτομα με αναπηρία ή χρόνια παθολογικά προβλήματα εξυπηρετούνται κατά προτεραιότητα όταν προσέρχονται στο αστυνομικό κατάστημα αλλά και διευκολύνονται στη πραγματοποίηση απλών διοικητικών πράξεων, όπως για παράδειγμα, με τη θεώρηση γνησίου υπογραφής στις οικίες τους μέσω του θεσμού «Αστυνομικός της γειτονιάς». Επίσης, καθώς η δυνατότητα μετακίνησης σε πεζοδρόμια απαλλαγμένα από φυσικά εμπόδια συμβάλει στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των ατόμων με κινητικά προβλήματα, η βεβαίωση παραβάσεων του ΚΟΚ για στάθμευση σε διαβάσεις πεζών, ράμπες αναπήρων και επί πεζοδρομίων, αποτρέπει πράξεις που θα παρεμπόδιζαν την κίνηση αυτών των ατόμων.

- ▶ Συχνά η αστυνομία καλείται να συνδράμει, κατόπιν εισαγγελικής παραγγελίας, τους οικείους ατόμων με ψυχικές παθήσεις προκειμένου τα άτομα αυτά να μεταφερθούν για νοσηλεία σε εξειδικευμένα ιδρύματα εάν κάτι τέτοιο κρίνεται απαραίτητο. Η εμπλοκή της αστυνομίας είναι απαραίτητη όταν η κατάσταση των εν λόγω ατόμων τα καθιστά επικίνδυνα για τους εαυτούς τους ή τους οικείους τους, και οι ασθενείς δε διατίθενται να παρακολουθήσουν αγωγή με ίδια βούληση.

- ▶ Η αστυνομία καλείται να επληρωθεί για την ομαλή διεκτέλεση διενέξεων μεταξύ ατόμων σε περιπτώσεις επεισοδίων όπου μπορεί να εμπλέκονται και ανήλικα άτομα με παραβατική συμπεριφορά. Ιδιαίτερα σε περιπτώσεις «ελαφρών» αδικημάτων κατ' έγκληση διωκόμενων, η αστυνομία συχνά λειτουργεί συμβουλευτικά υιοθετώντας ρόλο ειρηνοποιού για την εξώδικη επίλυση ασήμαντων διαφορών.

- ▶ Πολύ μεγάλο ποσοστό των δικογραφιών που απασχολούν το Αστυνομικό Τμήμα αφορούν ενδοοικογενειακή βία ή διενέξεις μεταξύ εν διστάσει συζύγων. Στις περιπτώσεις αυτές είναι αναγκαία η επίδειξη ευαισθησίας για τη στήριξη των θυμάτων βίας. Η συμπεριφορά και η αντιπαράθεση των εμπλεκόμενων μερών σε μερικές περιπτώσεις είναι τόσο ακραία που απαιτείται η εμπλοκή της αστυνομίας ακόμα και στην τήρηση των δικαστικών επιβληθέντων ασφαλιστικών μέτρων.

Στη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα, μεγάλο ποσοστό των ατόμων που ανήκουν στις «ευπαθείς» κοινωνικές ομάδες είναι οι μετανάστες. Η Ελλάδα τα τελευταία χρόνια είναι η κύρια πύλη εισόδου υπηκόων Τρίτων Χωρών για την Ευρώπη. Ως συνέπεια, η ελληνική κοινωνία υφίσταται μια διαρκή μεταμόρφωση, προσλαμβάνοντας μέλη με διαφορετικά ήθη και έθιμα, με τόσο ραγδαίους ρυθμούς που μερικές φορές καθιστούν δυσχερή την προσαρμογή των πολιτών στα νέα δεδομένα. Η κοινωνική μεταβολή σήμερα είναι άμεσα συνδεδεμένη με ζητήματα που σχετίζονται με τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ των διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων, τις κοινωνικές διακρίσεις και το ρατσισμό.

Με τον όρο «πολυπολιτισμικότητα» αναγνωρίζεται η πολιτισμική διαφορετικότητα και ο πολιτισμικός πλουραλισμός, γεγονός που για ορισμένους σημαίνει «αφομοίωση» στις πολιτισμικές αξίες της πλειονότητας, ενώ για άλλους παραπέμπει σε θέσεις που συνδέονται με την απόρριψη της δυτικής κουλτούρας. Άλλοτε δε απλά θεωρείται ότι περιγράφει τη διαφορετικότητα της κοινωνίας και βοηθά στην κατανόηση της αλληλεπίδρασης των διαφορετικών ομάδων μέσω της διαπολιτισμικής επικοινωνίας. Οι διαφορές στη γλώσσα, στις αξίες και στα έθιμα δημιουργούν εμποδία στην επικοινωνία και στην εμπιστοσύνη μεταξύ δημόσιων λειτουργών και μεταναστών.

Βασική παράμετρος ένταξης των μεταναστών στην ελληνική κοινωνία αποτελεί η ενεύρεση από αυτούς νόμιμης εργασίας. Η Ελληνική Αστυνομία, στα πλαίσια εφαρμογής του νόμου, προκειμένου να ελέγχονται οι συνθήκες εργασίας για την καταπολέμηση της ανασφάλιστης εργασίας και την αντιμετώπιση της εκμετάλλευσης μελών ευπαθών κοινωνικών ομάδων από τους εργοδότες, συνδράμει άλλες υπηρεσίες ελέγχου του τομέα κοινωνικής ασφάλισης και την επιθεώρηση εργασίας, ενεργώντας ταυτόχρονα ελέγχους αρμοδιότητάς της. Σε περίπτωση τέλεσης αδικήματος στο οποίο εμπλέκεται με οποιαδήποτε ιδιότητα μετανάστης, έχει καθιερωθεί να λαμβάνονται υπόψη, κατά την προανάκριση τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά θρησκευτικών ή πολιτισμικών μειοψηφιών κατά την ενημέρωση για τα δικαιώματα του κατηγορουμένου, τη λήψη όρκου μαρτύρων, αλλά και στις συνθήκες κράτησης, όπου κάτι τέτοιο είναι εφικτό.

Δεδομένης της επικρατούσας κοινωνικής κατάστασης, οι κρατικοί λειτουργοί για να μπορέσουν να φέρουν σε πέρας με επιτυχία την καθημερινή άσκηση των καθηκόντων τους, θα πρέπει να διαθέτουν ικανότητες στη διαπολιτισμική διαχείριση και επικοινωνία με τους υπηκόους Τρίτων Χωρών. Η κατάλληλη εκπαίδευση διασφαλίζει ότι οι λειτουργοί θα έχουν την απαραίτητη γνώση, προσόντα και συμπεριφορά προκειμένου να εφαρμόσουν αποτελεσματικά την κεντρική πολιτική του οργανισμού τους.

Όλοι οι άνθρωποι έχουν δικαίωμα κοινωνικής προστασίας. Φυσικά στόχος θα πρέπει να αποτελεί η ίση και όχι η ειδική μεταχείριση. Η συμπεριφορά απέναντι σε όλους τους πολίτες θα πρέπει να βασίζεται στο σεβασμό των επιμέρους ατομικών χαρακτηριστικών και να στοχεύει στην παροχή ίσων ευκαιριών, μέσα από την επίδειξη κοινωνικής ευαισθησίας. Αντιλαμβανόμενοι λοιπόν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά αυτών των ομάδων, δε θα πρέπει ίσως να αναγνωρίζουμε σε κάποιους εξαρχής το χαρακτηριστικό της «ευπάθειας» και της «ευαλωτότητας», υιοθετώντας γι' αυτούς μια στάση που εμπεριέχει προκατάληψη, στερεοτυπική αντιμετώπιση και αναπαράγει τον κοινωνικό αποκλεισμό αντί να τον μειώνει ή και να τον εξαλείφει. Η παραπληροφόρηση από τη μια μεριά και

οι ανεπαρκείς γνώσεις από την άλλη αποτελούν τις βασικές αιτίες που οδηγούν στον κοινωνικό αποκλεισμό των ατόμων, με συνέπεια τη βίωση του αισθήματος της μοναξιάς.

Πρέπει επομένως να αποτελεί στοιχείο της αστυνομικής κουλτούρας μια ανοιχτή φιλοσοφία για συμμετοχική προσφορά στον κοινωνικό ιστό. Είναι η μόνη λύση στην εποχή μας, όπου οι διεθνείς οικονομικές και κοινωνικοπολιτικές εξελίξεις προσοδίζουν το στοιχείο της «ευαλωτότητας» σε διαρκώς αυξανόμενο αριθμό του παγκόσμιου πληθυσμού. Η κοινωνική ένταξη και η κοινωνική συνοχή αποτελούν προϋποθέσεις για την επιτυχία των στόχων της οικονομικής ανάπτυξης, της απασχόλησης και της κοινωνικής δικαιοσύνης.

Υπό το πρίσμα αυτό, ο σύγχρονος αστυνομικός ως θεσμοθετημένο όργανο και λειτουργός οφείλει να είναι δίπλα στον πολίτη και όχι απέναντί του. Η σωστή επαγγελματική συμπεριφορά χαρακτηρίζεται από σεβασμό στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια, τη διαφορετικότητα και τα ατομικά δικαιώματα. Απαραίτητη λοιπόν κρίνεται η καταπολέμηση τυχόν αντιλήψεων στους κόλπους της αστυνομίας που θα μπορούσαν να ευνοήσουν το συντηρητισμό, την ξενοφοβία και την καχυποψία απέναντι στις περιθωριοποιημένες ομάδες. Μόνο έτσι είναι δυνατή η αντιμετώπιση στερεοτυπικών αντιλήψεων που θα μπορούσαν να οδηγήσουν στην εκδίωξη διακρίσεων σε βάρος συγκεκριμένων ομάδων ατόμων.

Η εκδίωξη κοινωνικής ευαισθησίας θα πρέπει να χαρακτηρίζει κάθε αστυνομικό. Με το όραμα αυτό και με σκοπό να ξεπεραστούν στάσεις, αξίες και νοοτροπίες που εμπεριέχουν προκατάληψη έναντι των ευπαθών ομάδων σχεδιάζονται από την πολιτική και φυσική ηγεσία της Ελληνικής Αστυνομίας και υλοποιούνται στρατηγικές δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης. Τέτοιου είδους ενέργειες συνήθως απαιτούν τη σύμπραξη πολλών φορέων. Εξάλλου στις μέρες μας είναι αναγκαία ευρύτερη κοινωνική συνοχή.

Με ανάλογη εκπαιδευτική πολιτική θα μπορούσε να επιτευχθεί αλλαγή των στάσεων, των αξιών και της νοοτροπίας του συνόλου των πολιτών έναντι των ευπαθών ομάδων. Η υποστήριξη των πιο ευάλωτων κοινωνικά ομάδων απαιτεί τη διασύνδεση αλληλοϋποστηριζόμενων υπηρεσιών, που στοχεύουν στην πολύπλευρη ικανοποίηση των αναγκών τους στα πλαίσια μιας πολιτικής κοινωνικής ένταξης που ενσωματώνει ένα ανάλογο πλέγμα πολυδιάστατων δράσεων και παρεμβάσεων. Ο συντονισμός και η συμπληρωματικότητα των δράσεων και των υπηρεσιών που αφορούν στην εφαρμογή των επιμέρους πολιτικών για την κοινωνική ένταξη και την κοινωνική προστασία και αφετέρου η ύπαρξη μιας ολοκληρωμένης αναπτυξιακής στρατηγικής σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, αποτελούν προϋποθέσεις για τη χάραξη μιας συνεκτικής, πολυδιάστατης και ολοκληρωμένης στρατηγικής για την κοινωνική ένταξη και την κοινωνική προστασία.

Η έμπρακτη αλληλεγγύη, η διαμόρφωση ευνοϊκών όρων για την κοινωνική συμμετοχή ανθρώπων που αγωνίζονται να ξεπεράσουν τις συνθήκες που τους οδηγούν στην απομόνωση, καθώς και η οργάνωση δράσεων ευαισθητοποίησης, μπορούν να οδηγήσουν στην πλήρη ενσωμάτωση του συνόλου των ανθρώπων σε μια κοινωνία ίσων ευκαιριών.]